

Návšteva múzea v didaktike strednej školy (Pohľad stredoškolského učiteľa)

Adelaida Mezeiová

PhDr. Adelaida Mezeiová
Gymnázium Metodova
Metodova 493/2, 821 08 Bratislava
e-mail: mezeiova@gmet.sk

The author highlights the core competencies from secondary school curricula which can be developed further by the visit of the museum. We are introduced to non-traditional methods and ways of education that visiting museum can provide and distinguishes the difference between working at a school and a museum. It focuses on the close cooperation between the museum and the school teacher and the need to develop methodology and worksheets for activities at the museum.

Key words

core competencies, teaching methods, guidance sheet, worksheet

Súčasná pedagogika¹ preferuje vo vyučovaní také metódy vyučovania, ktoré rozvíjajú kľúčové kompetencie žiaka. Kľúčové kompetencie sú spôsobilosti a zručnosti, ktoré umožňujú jednotlivcovi úspešne sa začleniť do sociálneho a pracovného života, t. j. zastávať rôzne pracovné pozície a funkcie, riešiť nepredvídateľné problémy a vyrovnávať sa s rýchlymi zmenami v pracovnom, spoločenskom a osobnom živote. Medzi základné patrí čitateľská gramotnosť, teda rozvíjanie zručností čitateľského porozumenia, ale zdôrazňujú sa aj interpretácia myšlienok obsiahnutých v texte, uvažovanie o prečítanom a hodnotenie textov. Podporuje sa tvorivé premýšľanie a vyjadrovanie vlastných názorov, čo sú zručnosti, ktoré majú v bežnom živote nesporný význam (ostatnými kompetenciami sú prírodovedná a matematická gramotnosť). Rozvíjanie základných kompetencií bolo stanovené medzinárodnou komisiou UNESCO v jej programovom vyhlásení Vzdelávanie pre 21. storočie, kde nájdeme aj súbor kompetencií, ktoré sa navzájom dopĺňajú a prelínajú, čím vytvárajú ideálny profil absolventa.²

Vo svojom príspevku sa budem zaoberať kompetenciami a ich rozvíjaním vo vyučovacích predmetoch, ktoré sú zaradované k vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia a Človek a spoločnosť – slovenský jazyk a literatúra a dejepis. Sú to predovšetkým nasledujúce kompetencie:

- komunikačná – schopnosť komunikácie v materinskom jazyku a v cudzích jazykoch,
- informačná – schopnosť pracovať s informáciami, vyhľadávať ich, kriticky hodnotiť a interpretovať,

¹ Napríklad PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Praha : Portál, 1996; PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002; TUREK, Ivan. *Zvyšovanie efektívnosti vyučovania*. Bratislava : Metodické centrum, 1997; SKALKOVÁ, Jana. *Obecná didaktika*. Praha : Grada, 2000.

² Bližšie aj: www.minedu.sk; www.stadpedu.sk; www.modernaskola.sk [14. 3. 2013].

- personálna a sociálna – schopnosť vytvárať interpersonálne vzťahy, spolupracovať,

- pracovná – schopnosť plánovať, vytvárať projekty, prezentovať ich.³

Pre spomenuté kompetencie má návšteva múzea so študentmi a realizácia vyučovania v jeho priestoroch nenahraditeľné miesto.⁴ Takáto forma vyučovania umožňuje realizovať netradičné metódy a vytvára priestor pre kreativitu žiakov. Cieľom vyučovacích hodín v múzeu je viesť mladých ľudí k uvažovaniu o mieste, kde žijú, viesť ich k vnímaniu jeho kvality a estetických hodnôt, pestovať v nich vzťah ku kultúrnemu dedičstvu, tradíciám, aplikovať teoretické poznatky v reálnom svete. Nemožno opomenúť ani fakt, že v múzeu sa odohrávajú také aktivity, ktoré nemôže škola zaistiť, prípadne ponúknuť. Žiaci by mali získať také vedomosti a schopnosti, ktoré im umožnia prekonávať stereotypy, rozvíjať kritické myslenie a dešifrovať symboly predmetov a javov.⁵

Rozdiely medzi vyučovaním v školskom prostredí a v múzeu sú predovšetkým:

- a) v intenzite podnetov okolia a atmosféry, ktorú vytvárajú konkrétne priestory,
- b) v zmene „riadiaceho“ činiteľa, túto úlohu preberá od učiteľa múzejný pedagóg,
- c) v používaní iných foriem vyučovania,
- d) v spôsobe práce – ide o aktuálnu prácu s aktuálnou konkrétnou skupinou, nie o prácu priebežnú, dlhodobú s jednou skupinou.

Aj keď očakávania učiteľa a žiaka pri realizácii vzdelávania v múzeu sú rôzne, ich prienik vytvára spoločnú platformu. Učiteľ aj žiak si s trochou nadsádzky idú oddýchnuť. Žiak od bežného vyučovania, oživí sa často jednotvárne vzdelávanie, odpadne mu možno neoblíbená hodina a myslí si, že nebude musieť toľko pracovať ako v škole. Učiteľ predpokladá, že nebude musieť toľko vysvetľovať/rozprávať ako pri bežnom vyučovaní a naučí sa niečo nové z pedagogiky, kvalifikovaný prístup múzejného pedagóga mu prinesie nové podnety pre prácu. Tu je nezastupiteľná úloha múzejného pedagóga, ktorý musí poznať vekovú skupinu študentov a výstup, ktorý má návšteva múzea predstavovať.⁶ Jeho kvalifikácia je rozšírená o znalosť školskej praxe, rozumie cieľovým požiadavkám a vzdelávaciemu obsahu jednotlivých odborov/predmetov, ktoré škola vyučuje, aby tomu mohol prispôbiť svoje aktivity. Má byť schopný vytvárať také vzdelávacie projekty, ktoré prispievajú k plneniu daných

³ Bližšie pozri TUREK, Ivan. *Inovácie v didaktike*. Bratislava : Metodické centrum, 2004.

⁴ Základné informácie o návštevníkoch múzeí a vzťahu múzeí so školami uvádza aj BENEŠ, Josef. *Základy muzeologie*. Opava : Ústav historie a muzeologie Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezská univerzita, 1997, s. 117-119 a 124-127.

⁵ Problematike vzťahu múzeum a škola sa v ostatnom čase venuje systematická pozornosť. Komplexnejšie sa tejto problematike venuje BRABCOVÁ, Alexandra (ed.): *Brána múzea otvorená*. Náchod : Nadace OSF Praha – nakladatelství JUKO, 2002. Moravské muzeum v Brne pripravilo k tejto téme cyklus konferencií. Témy príspevkov boli publikované v zborníkoch *Děti, mládež ... a múzea? I – III*. Brno : Moravské zemské muzeum 1995, 1999 a 2003. Na Slovensku sa tejto téme uskutočnilo viacero konferencií, príspevky z nich boli publikované napríklad v zborníku *Čo letí v múzejnej pedagogike. Vzdelávanie a výchova v múzeách na Slovensku. Zborník textov z konferencie*. (Zost. Marcela LUKÁČOVÁ). Bratislava : SNM, 2010.

⁶ Podrobnejšie: *Škola muzejní pedagogiky 6*. Olomouc : Univerzita Palackého Pedagogická fakulta, 2007, kap. 1.2 Pedagog a žáci, pedagog a lektor a 1.3 Role lektora, s. 61-65.

vzdelávacích cieľov. Tomu má prispôbiť metódy práce. Počas činnosti/vyučovania pedagóg dbá na zásadu názornosti, veku primeranosti a trvácnosti vedomostí.⁷ Zjednodušene môžeme porovnanie predstaviť nasledujúcou tabuľkou:

Múzeum	Škola
Nový priestor	Stereotypný priestor
Intenzita zážitku	„nuda“
Riadiaci činiteľ múzejný pedagóg	Riadiaci činiteľ učiteľ
Iné formy vyučovania	Klasické formy vyučovania
Krátkodobá práca s konkrétnou skupinou	Dlhodobá práca so skupinou

Múzeum a škola sa stretávajú v obsahu svojej prezentácie. Majú spoločné vedné odbory, ktoré sú len inak realizované. Hlavný rozdiel spočíva v odlišnom prepojení s inými témami a so súčasnou problematikou. Školská prax narába skôr s teoretickými informáciami, jej materiálno-technické zabezpečenie a organizácia vzdelávacích aktivít jej málokedy dovoľuje naplno preniesť výsledky do praxe. Vytváranie prepojení je založené na teoretickej báze. Naproti tomu múzeum (ale aj galéria) prepája obsahy jednotlivých odborov s aktuálnym dianím. Vytvára množstvo podnetov na premýšľanie a kombináciu už získaných vedomostí a poznatkov. V tejto súvislosti treba poznamenať, že návšteva múzea výrazne pomáha pri spoznávaní špecifik regiónu a spolupodieľa sa na vzdelávaní o regionálnych dejinách.

Spolupráca školy a múzea by však nemala predstavovať suplovanie jednej inštitúcie druhou. Múzeum nemá primárne pomáhať učiť. Študenti majú pri návšteve múzea verifikovať a dopĺňať svoje poznatky. Exponáty často pomáhajú vysvetliť ekonomické, hospodárske a kultúrne zmeny, ktoré sa uskutočnili v regióne alebo aj širšie v krajine či Európe. Vzhľadom na to, že múzeá prechádzajú od jednoduchého vystavovania obrazov, artefaktov a dokumentov k multimedialnej a multisenzorickej prezentácii svojich depozitov, ponúkajú pomerne presnú rekonštrukciu rôznych prostredí. Prostredníctvom interaktívnych činností umožňujú návštevníkom (a osobitne žiakom a študentom) intenzívnejšie pochopiť udalosti a charakteristické znaky prezentovaného historického javu, ako aj zmysel diania. Dobrá expozícia povzbudzuje ku kognitívnej aj emocionálnej empatii, komparácii minulosti a prítomnosti.

Pri vyučovaní v múzeu sa najčastejšie používajú zážitkové učenie, objektové učenie a projektové učenie.

Zážitkové učenie podporuje vcítenie, účinnejšie spoluprežívanie a predstavivosť prezentovaných javov. Ponúka študentom multiperspektivitu pohľadov, prepojenie všeobecných a individuálnych dejín. Pri jednotlivých exponátoch prichádzajú do kontaktu s rôznymi druhmi predmetov, pri výskumných a interpretačných

⁷ Úlohy múzejného pedagóga pozri bližšie In: JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum, edukační fenomén pro 21. století*. Brno : Paido, 2004; *Škola múzejní pedagogiky 1*. Olomouc : Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, 2007.

metódach získavajú znalosti z dojmov a konštruujú nové významy, verbalizujú neverbálne pramene.

Objektové učenie vychádza z premisy, že schopnosť interpretovať predmet pomáha ľuďom porozumieť svetu. Študenti sú pri tomto spôsobe vyučovania nútení využívať medzipredmetové vzťahy, učia sa vidieť v perspektíve, opisovať, zaznamenávať, formulovať otázky, triediť a systematizovať poznatky. Rozvíja sa ich kreativita a predstavivosť.

Projektové učenie/vyučovanie je rozšírenou metódou aj v klasickom učebnom procese. V múzeu k výstupom pribúda komplexnosť poznania problému, rozvíja sa schopnosť aktívnej práce s novozískanými poznatkami, nutnosť spolupráce a prezentácia výsledkov.⁸

Všetky spomínané metódy podporujú/využívajú skupinové a kooperatívne učenie.

Výhodou návštevy múzea a iných foriem vyučovania je plnohodnotnejšie využitie v škole menej frekventovaných metód, pri niektorých predmetoch aj neobvyklých – názornej (demonštrácia – exponáty ako učebné pomôcky, pozorovanie, „čítanie z pamiatok“, samotná návšteva vnímaná ako exkurzia je názornou metódou), dialogickej (beseda, dramatizácia, brainstorming) či praktickej (didaktická hra, situačná hra, tvorivé dielne).

Z hľadiska metodického postupu sa dajú v múzeu uplatniť otvorené vyučovacie hodiny, hodina – exkurzia, kombinované hodiny s umeleckou produkciou/aktivitou. Pri každom druhu expozície sa dá využiť návšteva ako hodina motivačná, preberania nového učiva, aplikačná alebo zhrňujúca, pričom najčastejším typom sú dve posledne menované. Múzejný pedagóg by mal pri tom zachovávať všetky základné časti hodiny – úvod, opakovanie známeho, výklad nového, opakovanie a precvičenie nového. Domáca úloha, ako záverečná časť hodiny, ostáva na uvážení učiteľa, prípadne na dohode učiteľa a múzejného pedagóga, pretože jej kontrola ostáva na učiteľovi.

Robert Stradling upozorňuje, že oddelenia múzejnej pedagogiky by mali pri spolupráci so školami dodržiavať viaceré zásady, z ktorých vyberám nasledovné:

- koordinovať školy pri návšteve múzeí,
- poradiť sa s praktizujúcimi pedagógmi pred zostavovaním expozície,
- poradiť sa o skoordinovalí aktivít múzea s učebnými osnovami,
- zostaviť metodické materiály pre učiteľov a žiakov,
- pripraviť dopĺňujúce materiály pre žiakov.⁹

Aby mohla návšteva múzea splniť očakávania, musí byť vopred koncepcne pripravená a navzájom prekonzultovaná učiteľom a múzejným pedagógom. Učiteľ pomôže vybrať adekvátnu časť expozície, ktorá je pre jeho študentov najvhodnejšia, zodpovedá cieľom vzdelávania a rozširuje možnosti vzdelávania. Múzejný pedagóg

⁸ Podrobne pozri in: PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2. vyd. Praha : Portál, 2002.

⁹ STRADLING, Robert. *Vyučovanie európskej histórie dvadsiateho storočia*, s. 199. Citované podľa http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/.../Handbook_slk.pdf [14. 3. 2013].

by mal pre konkrétnu výstavu vytvoriť jednak metodické listy, ktoré slúžia učiteľom pri motivácii študentov k výstave, a jednak pracovné listy. Učiteľ môže na ich základe skoordinať „klasické“ vyučovanie s návštevou múzea a pripraviť predpokladaný výstup z návštevy.

Metodický list pomáha učiteľovi rozhodnúť sa, či je expozícia vhodná pre jeho predmet a ako ju môže následne využiť vo svojom vyučovacom procese. Musí obsahovať cieľovú skupinu (vek študentov), tému aktivity (najlepšie ak korešponduje so vzdelávacím programom), čas potrebný na realizáciu práce, vzdelávacie ciele aktivity, vyučovacie metódy, postup práce, otázky a úlohy pre žiakov (pozri príloha č. 1). V informačnej časti metodického listu je vhodné upozorniť na medzipredmetové vzťahy, relevantné pomôcky, rozdeliť motivačnú a pracovnú časť. Súčasťou môže byť aj riešenie úloh.

Druhým dokumentom je pracovný list.¹⁰ Často sa zamieňa s metodickým listom. Podstatný rozdiel spočíva v adresátovi – metodický list je primárne určený učiteľovi (pedagógovi), riadiacemu činiteľovi činnosti, pracovný list je naproti tomu určený žiakovi a ten si ho odnáša aj domov. Je súčasťou jeho ďalšej prípravy, slúži na opakovanie získaných poznatkov, utvrdenie zručností. Je zameraný na aktívnu účasť žiaka na zoznamovaní sa s novými podnetmi. Študent plní konkrétne úlohy, pracuje samostatne alebo v skupine, plnohodnotnejšie vníma vystavené exponáty a ich hodnotu. Obsahuje otázky a úlohy s pokynovými slovesami, ktorými sa žiaci riadia pri vykonávaní aktivít, vypracovávaní úloh. Je v ňom vytvorený dostatočný priestor na priame vypracovanie, napr. prázdne schémy alebo tabuľky na doplnenie odpovedí, neúplný text, ktorý treba doplniť na základe vystavených artefaktov a pod.

Oba dokumenty – metodický aj pracovný list – pomáhajú učiteľovi pri rozhodovaní sa o vhodnosti či nevhodnosti expozície pre jeho žiakov.

Návšteva múzea a jej zaradenie do systému vyučovania má nezastupiteľné miesto. Aby mohla byť účelne realizovaná, vyžaduje si úzku spoluprácu inštitúcie so školou. Predpokladá to výraznú prezentáciu a popularizovanie vzdelávacích programov, ich účinné propagovanie, napríklad aj organizovaním workshopov. Len prostredníctvom takejto úzkej spolupráce dosiahneme u učiteľov záujem o iné formy vyučovania a u študentov podporenie vedomia príslušnosti k regiónu, rozšírenie ich intelektuálnych schopností, spoznanie dôkazov o histórii, kultúre a zručnosti ich predkov alebo súčasníkov. Návšteva a aktivity počas nej musia byť integrované do vyučovacieho procesu. Vyžaduje si to síce prípravu a následný rozbor, ale v konečnom dôsledku nebude pôsobiť ako príjemný výlet, naopak, prinesie želané výsledky pre všetkých účastníkov – múzeum, učiteľa aj žiaka.

¹⁰ Podrobnejšie o príprave pracovných listov pozri: *Škola muzejní pedagogiky* 6. Olomouc : Univerzita Palackého Pedagogická fakulta, 2007, *Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky, kap. 4 Pracovní listy*, s. 35-40.

Príloha č. 1

Informačno-komunikačné technológie a interaktívne zážitkové učenie
na základnej škole
Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EŠ

„Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť“

Metodický list

Názov témy:	
Tematický celok:	
Ročník:	- Pre ktorých žiakov (ročník, príp. veková kategória) je téma určená
Predmet:	- Na ktorých vyučovacích predmetoch je vhodné tému využiť. Ak zasahuje do viacerých predmetov, vypíšeme ich.
Ciele:	- Ktoré pojmy chceme vysvetliť a naučiť, ktoré zručnosti precvičiť, ktoré výchovné zložky posilniť. Uviesť, keď je cieľ zameraný na zvyšovanie jazykovej, matematickej alebo prírodovednej gramotnosti.
Štruktúra vyučovacej hodiny:	- Popíšeme priebeh vyučovacích hodín, aké reformné kroky použijeme a ako ich zaradíme do vyučovania: <ul style="list-style-type: none"> ▪ úvodná motivácia ▪ úlohy, ktoré zadáme žiakom ▪ čo očakávame – čo bude výstupnou prácou Uviesť, ak ide o projektové vyučovanie, vyučovanie v blokoch, konštruktivistické alebo iné inovačné metódy a formy výučby.
Didaktické prostriedky:	- Čo si potrebuje pripraviť učiteľ pred vyučovacou hodinou, napr. pomôcky, pracovný list pre žiakov, interaktívnu tabuľu, vhodné web stránky, softvér ... Ktoré pomôcky potrebuje učiteľ a ktorú žiak.
Vyučovacie metódy:	- Podrobne popísať činnosť učiteľa a žiakov. Uviesť, kedy žiaci pracujú jednotlivito, v dvojiciach alebo v skupinách, kedy im pri práci pomáha učiteľ, kedy vyhľadávajú informácie samostatne.
Spätná väzba:	- Popíšeme, ako získame informácie o miere získaných vedomostí a zručností (hodnotenie spolužiakmi, alebo učiteľom? Slovné hodnotenie alebo klasifikácia? Ak: klasifikácia, tak podľa akých kritérií ...)
Čas:	- Koľko vyučovacích hodín je na tému určených
Prílohy:	- Pracovné listy pre žiakov - Prezentácie, testy, scenáre ... - Žiacke práce - Fotografie, videá, bulletin, dotazníky z overovania
Vypracoval:	- Meno učiteľa, ktorý tému spracoval a dátum spracovania

Príloha č. 2

Príklad metodického listu a pracovného listu

(Pomôcky boli vypracované pre Komunitné múzeum židovskej náboženskej obce Bratislava – synagoga na Heydukovej ulici)

2a

Metodický list

Tematický celok: Slovenská literatúra pre deti a mládež / téma holokaustu v slovenskej literatúre
Ročník: ľubovoľný ročník II. stupňa ZŠ a SŠ (vhodné pri príležitosti výročných dní)

Ciele: porozumenie čítaného textu, aktualizácia literárneho textu, symbolika textu v súvislosti s témou holokaustu

Štruktúra hodiny: organizačná časť – motivačná časť – pracovná časť

Pomôcky: vystavené exponáty, pracovný list

Metódy: čítanie s porozumením, analýza, syntéza, komparácia

Čas: 45 minút

*

Organizačná časť: prezretie časti expozície o holokauste

Motivácia: Evokovať pocity z textu a z témy súboru exponátov

Pomôcky: umelecký text, pojmová mapa

Metódy: brainstorming

Text (ukážka z knihy Čin-čin od L. Podjavorinskej)

Pri tej veľkej veselosti,
keď už rozišli sa hosti,
vtedy Čin-čin rozmilá
s rodičmi sa lúčila:

„Zbohom tata, zbohom, mama,
nebudem už bývať s vama!
Idem, idem na koniec až sveta kdes’
ale prídem abo ráno abo prídem ešte dnes!“

A mamička s plačom na to:
„Choď mi šťastne, moje zlato.
Gazdinou buď dobrou – aj
mužička poslúchaj!

Pri gazdovstve, pri kuchyne
rob tak ako robia iné
a ako si rozumieš.“
A Čimovi otec: „Synu!
Pomáhaj si, ako vieš!“

Úlohy – motivačná časť:

1. Pomenujte tému textu.
2. Na akú udalosť nadväzuje daná kapitola?
3. Charakterizujte postavy.
4. Vypíšte pocity, ktoré jednotlivé postavy prežívali.
5. Predstavte si, že sa musíte s rodičmi lúčiť vy. Aké by boli vaše pocity?
6. Predstavte si, že neviete, kedy sa stretnete so svojimi priateľmi. Aké by boli vaše pocity? Porovnajte s predchádzajúcimi bodmi (4 a 5).

Úlohy – pracovná časť:

1. Prezrite si exponáty vo vitríne, ktoré sú venované holokaustu. Pomenujte spoločný prvok/menovateľ.
2. Vysvetlite symboliku úryvku z detskej knihy od Ľudmily Podjavorinskej.
3. Nájdite v texte úryvku tie slová/vety, ktoré môžeme priamo použiť na situáciu odchodu Židov do transportu.
4. Vypočujte si časť svedectva o odchode do transportu. Porovnajcie pocity svedka, vaše pocity z motivačnej časti, pocity vyplývajúce z textu.

Riešenie

Motivačná časť – 1. lúčenie s rodičmi; 2. svadba Čima s Činkou; 3. Činka – „rozmilá“, úctivá; Čimo – hrdý, „tvrdý“; obaja sa spoliehajú, že im rodičia v prípade núdze pomôžu; mamka aj otec – starostliví; 4. pocity – smútok („s plačom“, „plakali“, „srdcia pukali“); odhodlanie – („bude ako bude“); Pracovná časť – 1. detský vek – detská kniha, svetník; 2. názov kapitoly Lúčenie, odchod z domu; 3. „Idem, idem na koniec až / sveta kdes“; posledná strofa – Tak sa oni rozlúčili / až sa všetci rozplakali, / plakali a plakali, / až im srdcia pukali.“

2b

Pracovný list

Vpíšte slová, ktoré súvisia s pojmom „lúčenie“ (Motivačná časť – brainstorming/pojmová mapa)

Práca s textom (úloha Motivačná časť 1)

Téma

Udalosť, ktorá predchádza kapitole Lúčenie (úloha Motivačná časť 2)

Doplňte tabuľku pocitmi – z textu, vašimi, svedka (úlohy Motivačná časť 4 – 5, Pracovná časť 4)

Text	Žiak	Svedok

Postavy (úloha Motivačná časť 3)

Meno			
Charakteristika			

Odpovede Pracovná časť úlohy 1 – 3

Museum Visits in Secondary School Curriculum: A Teacher's View

Summary

The current education system prefers such methods of teaching which instill core competencies in student. The core competencies are skills that enable an individual to successfully integrate into social and professional life, i.e. where they are able to occupy different positions and posts that enables them to solve unforeseen problems and also cope with rapid changes at work, in social and their personal life. In the development of core competencies, a visit of the museum with students and conducting classes within its premises, makes for an irreplaceable experience. This way of education allows for non-traditional teaching methods and creates space for students' creativity.

Where the museum and the school meet is in the content of their presentation. They have particular disciplines in common though are implemented differently. The main difference consists of different links with subjects and with current issues. Cooperation among schools and museums should not be the substitution for either. Museum should not be the main source of teaching. Students are visiting the museum to verify and supplement their knowledge. The role of the museum curator is invaluable since the curator is the one who can encourage students' creativity and provides insight for teachers as well.

The teacher will be able to evaluate adequate exposure to the teaching objectives through offered methodology and worksheets developed by a museum curator. Methodological sheet lists particular objectives and activities for students and this should be considered rather as a 'working sheet' for a student to jot down his observations which in return will allow teacher to continue monitor activities started at school.

The visit to the museum and the activities performed during the visit will have to be integrated into the teaching process. This can be achieved by effective presentation and popularisation of educational programs, effective promotion, e.g. by setting up workshops.